

ALMAN BASININDA TÜRKİYE'DE CUMHURİYET'İN İLANI VE ATATÜRK

Sefa VİDİNLİOĞLU*

Özet

Bu çalışma, Türkiye'de Cumhuriyet'in ilan edildiği dönemde Alman basınında yer alan haber ve yazıların incelenmesi suretiyle, Cumhuriyet'in ilanı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'e yönelik Almanya'daki kamuoyu algısını ortaya koymak amacı ile yapılmıştır.

Araştırmada, öncelikle Cumhuriyet'in ilanına giden sürece ve Cumhuriyet'in ilanına kısaca değinilmiş, daha sonra o dönemdeki Alman basınının durumu eğilimlerine göre incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Ardından, Cumhuriyet'in ilan edildiği dönemde Almanya'da öne çıkan gazeteler taranarak, Cumhuriyet'in ilanına giden sürecin ve Cumhuriyet'in ilan edilmesinin Alman kamuoyundaki yansımaları ile Atatürk'ün Cumhuriyet'in ilan edilmesindeki rolü ve ilk Cumhurbaşkanı seçilmesine ilişkin haber ve yorumlar incelenmiştir.

Alman basınında yer alan haber ve yazılarda Türk halkının Mustafa Kemal Paşa önderliğinde yaptığı Kurtuluş Savaşı ve ardından Lozan Barış Antlaşması'yla tam bağımsızlığına kavuştuğu belirtilmektedir. Alman basınında Cumhuriyet ilan edilmeden önce de Türkiye'nin Cumhuriyet'e doğru giden adımlar attığına yönelik haberlere yer verilmiştir. Haber ve yorumlarda Cumhuriyet'in ilanı, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ve Atatürk'ün rolünden övgü ile bahsedilmektedir. Ayrıca bağımsızlık savaşı ve ardından Cumhuriyet'in ilanının Asya ve Afrika'daki mazlum ülkelere örnek olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte Cumhuriyet'in ilan edilmesine şüpheyle yaklaşan ve Mustafa Kemal (Atatürk)'in ilk cumhurbaşkanı seçildiğinde bütün yetkileri elinde toplamasına eleştirel gözle bakan yazılar da yer almıştır.

Genel olarak, Cumhuriyet'in ilan edildiği dönemde Alman basınında yer alan haber ve yorumlarda, Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle milli egemenliğe dayalı yepyeni bir devlet kurulması ve örnek teşkil eden bu

* Dokuz Eylül Üniversitesi, deniz.sefa@hotmail.com

değişimde Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliği ve rolü ifade edilmiş, ancak Atatürk ve Cumhuriyet'e yönelik eleştirel yazılar da yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal Paşa, Cumhuriyet'in ilanı, Türkiye Cumhuriyeti, Saltanatın kaldırılması, Hilafet, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Alman basını

THE PROCLAMATION OF THE REPUBLIC IN TÜRKİYE AND ATATÜRK IN THE GERMAN PRESS

Abstract

This study was carried out with the aim of revealing the public perception in Germany of the proclamation of the Republic in Türkiye and the founder of the Turkish Republic, Atatürk, by examining the news and articles in the German press during the proclamation of the Republic.

In the research, first of all, the process leading to the proclamation of the Republic and the proclamation of the Republic were briefly mentioned, then the situation of the German press at that time was examined and evaluated according to its tendencies. Then, newspapers that were prominent in Germany during the proclamation of the Republic were reviewed, the news and comments about the process leading to the proclamation of the Republic, the reflection of the proclamation of the Republic in the German public opinion, the role of Atatürk in the proclamation of the Republic and her election as the first President were examined.

It is stated from the news and articles in the press that the Turkish people gained full independence with the Lausanne Peace Treaty after the War of Independence led by Mustafa Kemal Pasha. There were news in the German press that Turkey took steps towards the Republic even before the Republic was declared. In news and comments, the proclamation of the Republic, the establishment of the new Turkish Republic and the role of Atatürk are mentioned with praise. It was also stated that the war of independence and the proclamation of the Republic afterwards set an example for the oppressed countries in Asia and Africa. However, there were also articles that were cautious about the proclamation of the Republic and were critical of the fact that Mustafa Kemal (Atatürk) gathered all the powers when she was elected as the first president.

Generally, in the news and comments in the German press at the time of the proclamation of the Republic, the establishment of a brand new state based on national sovereignty with the proclamation of the Republic. and the leadership and role of Mustafa Kemal Atatürk in this exemplary change are expressed, however, there were also critical articles about Atatürk and the Republic.

Keywords: Lausanne Peace Conference, Mustafa Kemal Pasha, Proclamation of the Republic, Republic of Türkiye, Abolition of the sultanate, Caliphate, Grand National Assembly of Türkiye, German press

GİRİŞ

Lozan Barış Antlaşması'nın kabulü ve barışın sağlanması ile birlikte geride Türk Devleti'nin siyasal yapısını belirleyecek devlet şeklinin ve adının ne olacağı sorunu kalmıştı.¹ Cumhuriyeti oluşturan temel öz, toplum ve sistem tarafından içselleştirilmiş, ulusal egemenlik kavramı yüceltilmiş, uygulamaya konmuş, yapı kendine özgü bir çizgide işlemeye de başlamış, ancak bunun adı konulmamıştı.² Mustafa Kemal Paşa, 28 Ekim akşamında Çankaya köşkünde verdiği yemek sırasında “Yarın Cumhuriyet’i ilan edeceğiz” dediğini³ ve 29 Ekim 1923 günü Meclis’te yapılan görüşmeler neticesinde Cumhuriyet kararının alınarak, kendisinin Cumhurbaşkanı seçildiğini Nutuk’ta ayrıntısıyla ifade etmektedir.⁴ Yine Nutuk’ta Cumhuriyet’in ilanının bütün ulusça sevinçle karşılandığını, yalnız İstanbul’da iki, üç gazetenin ve İstanbul’da toplanan bazı kişilerin, ulusun genel ve içten sevincine katılmaktan çekindiğini, kaygılandığını, Cumhuriyet’in ilanına ön ayak olanları eleştirmeye başladığını ifade etmektedir.⁵

Genellikle Cumhuriyet’in ilanının bir gecede sürpriz bir kararla alındığı sanılmaktadır. Ancak, Cumhuriyet ani bir kararla ilan edilmemiştir. Sadece zamanı beklenmiştir. Cumhuriyet rejimine geçileceğinin işaretleri aslında çok önceden vermeye başlanmıştı. Bununla ilgili haberler Türk basınında çok fazla yer almamakla birlikte, yabancı basının gündeminde olmuştur. Osmanlı Devleti’nin 1. Dünya savaşında müttefiki olan Almanya’da da Türkiye ile ilgili gelişmelere basında geniş yer verildiği görülmektedir. Alman basınında 1. Dünya Savaşı’nın ardından Millî Mücadele dönemi, Lozan Konferansı, saltanatın kaldırılması ve ardından Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte Mustafa Kemal Paşa ve yeni Türkiye Devleti’nin kuruluşuna ilişkin haber ve yorumların yer aldığı görülmektedir. Özellikle 1920’li yılların başında çalkantılı bir dönem geçiren ve Cumhuriyet’e geçişin sancılarını yaşayan Almanya’daki basının bu süreci nasıl gördüğü ve nasıl bir kamuoyu algısını yarattıkları incelemenin konusunu teşkil etmektedir. Bu kapsamda, Cumhuriyet’in ilan edildiği dönemde Almanya’nın toplumsal yapısı ve Alman basının durumu ortaya konulacak, ardından da Cumhuriyet’in ilanının Alman basınında nasıl değerlendirildiği incelenecektir.

¹ Ergün Aybars, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-1**, 4.b., Zeus Yay., İzmir, 2008, s.356.

² Kemal Arı, **Türk Devrim Tarihi-2**, İleri Yay., İzmir, 2012, s.80.

³ M. Kemal Atatürk, **Nutuk**, 1. b., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020, s.537.

⁴ **Age.**, s.544.

⁵ **Age.**, s.544.

1920'li Yılların Başında Almanya'nın Durumu

Cumhuriyet'in ilanına yönelik gelişmeler, diğer Batı ülkelerinde olduğu gibi Alman basını tarafından da ilgi ve merakla izlenmiştir. Cumhuriyet'in ilanının Alman basınındaki yansımalarına ilişkin bilgi vermeden önce, basının haberlere yaklaşım tarzının ortaya konması bakımından, o dönemde Almanya'nın siyasi ve ekonomik durumu ile Alman basının durumuna kısaca değinilmesinde fayda bulunmaktadır.

Almanya, Birinci Dünya Savaşı sonrasında, siyasi ve ekonomik açıdan her gün biraz daha çöküntüye doğru gitmiştir.⁶ 1918 Kasım'ında çeşitli eyaletlerde başlayan sosyalist ayaklanmalar özellikle Mütareke'nin imzalanması ve Cumhuriyet'in ilanından sonra gittikçe artmış ve ülke tam bir kargaşa ile karşı karşıya kalmıştır.⁷ 9 Kasım 1918 sabahı Başbakan Max de Bade imparatora danışmadan II. Wilhelm'in tahttan çekildiğini ilan etmiş ve Başbakanlığı sosyalistlerden Ebert'e bırakmıştır.⁸ Aynı günün akşamı Ebert, Reichstag'da⁹ Alman Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir.¹⁰ Ocak 1919'da yapılan seçimlerde oy çokluğunu alan sosyal demokratlar, liberallerin desteğiyle oluşturdukları koalisyonla, 6 Şubat'ta Weimar şehrinde Alman Milli Meclisi'ni kurmuşlar ve Friedrich Ebert'i Devlet Başkanı seçmişlerdir.¹¹

Almanya'da Weimar hükümeti Versay Antlaşması'nı imzalamış, az sonra da anayasasını kabul etmişti.¹² Almanya imzaladığı bu antlaşmayla özellikle, Fransa, Polonya'ya toprak veriyor, ordusu 100.000 kişiyle sınırlanıyor, denizaltı ve uçak yapmamayı kabulleniyor ve ağır bir savaş tazminatı ödeme yükümlülüğü altına giriyordu. Bunun neticesinde üretim ve ekonomik hayat felce uğramış, enflasyon ve işsizlik çılgın gibi büyümüş, dolar fırlamış ve 1923 yılında savaş tazminatının ödemeleri durmuştur.¹³

⁶ Sezen Kılıç, *Türk Basınında Hitler Almanya'sı (1933-1945)*, ATAM Yay., Ankara, 2010, s.11.

⁷ *Age.*, s.11.

⁸ Fahir Armaoğlu, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yay., İstanbul, 2009, s.186.

⁹ Reichstag, Berlin'de bulunan Alman Parlamento binasına verilen addır.

¹⁰ Armaoğlu, *age.*, s.186.

¹¹ Kılıç, *age.*, s.11.

¹² Recep Çelik, "I. Dünya savaşı sonrası Türk Alman ilişkilerinde benzer yönler ve durumlar", *Türk-Alman İlişkileri Sempozyumu* (8-10 Ekim 2009), Konya İl Kültür Turizm Müd. Yay., Konya, 2010, s.152.

¹³ Kılıç, *age.*, s.12.

Bu arada Almanya siyasal birliğine kavuştuğundan bu yana ilk defa parlamenter sisteme geçiyordu.¹⁴ Bu durum sağcı-milliyetçi çevreler tarafından benimsenmemişti.¹⁵ Nitekim, Versay Antlaşması'nın imzalanması sorumluluğunu da sağcılar Weimar hükümetine yüklemekteydi.¹⁶ Almanya'da milliyetçi sağ, askeri başarısızlığın bir sonucu olan Weimar Cumhuriyeti'nin Alman milletinin gerçek duygularını yansıtamayacağını ileri sürüyordu.¹⁷

1919 ila 1923 yılları arasında sağda Cumhuriyet'e yönelik bir dizi saldırı ve darbe girişimi, solda ise artan ekonomik sorunlar karşısında devam eden grevler ve devrimci hareketler yaşanıyordu.¹⁸ 1923 Şubat'ında Berlin'de bir kilo et 3.400 Mark iken Kasım ayında bu fiyat 280 milyar Mark idi.¹⁹ 1921'de bir Dolar 70 Mark iken 1923 Kasım'ında bir Dolar 840 milyar Mark idi.²⁰ Sağ kanattaki aşırı uçlara oldukça tutucu bir yargıyla genellikle hoşgörülü yaklaşıırken, solcular orantısız biçimde uygulanan ölüm cezaları dâhil olmak üzere çok ağır cezalara çarpıtırlıyordu.²¹ Mary Fulbrook *Almanya'nın Kısa Tarihi* adlı kitabında 1918 sonrası yaşananları şöyle özetlemiştir:

*“1918 yılının Kasım ayında Almanya'da meclise dayalı Cumhuriyet ilan edildi. Anayasasının hazırlandığı kentin adıyla anılacak olan Weimar Cumhuriyeti ilerici bir siyasal sistem ve görece gelişmiş bir refah devletini içeren bir dizi toplumsal uzlaşmadan oluşuyordu. Yine de iç savaşa yakın koşullarda karmaşa ve yenilgiden doğuşunun yanı sıra ağır bir barış antlaşmasının ve dengesiz bir ekonominin güçlüklerini yaşıyordu. Ayrıca hem sol hem de sağ kanattan sürekli saldırı altındaydı; çünkü çok sayıda Alman demokrasiyi reddediyordu. Tüm bunların sonucunda ve kuruluşundan on dört yıl sonra Weimar Cumhuriyeti Anayasa tarafından şansölye atanan Adolf Hitler'in insanlık tarihinin tanıdığı en kötü rejimlerden birini başlatmasıyla sona erecekti.”*²²

¹⁴ Çelik, agm., s.152.

¹⁵ Agm., s.152.

¹⁶ Agm., s.152.

¹⁷ Agm., s.153.

¹⁸ Mary Fulbrook, Çev.Sabri Gürses, *Almanya'nın Kısa Tarihi*, Boğaziçi Üni.Yay.İstanbul, 2011, ss.160-161 Kitabın orijinal adı “a Concise History of Germany, Cambridge University Press, 1991, çeviri kitabın 2004 yılındaki ikinci basımından yapılmıştır.

¹⁹ Armaoğlu, age., s.201.

²⁰ Age., s.201.

²¹ Fulbrook, Age., s.161.

²² Age., s.154.

Bu ifadelerden Alman toplumunun aslında Cumhuriyet rejimini pek benimsemediği ve nihayetinde de bir dikta rejimine doğru kaydığı anlaşılmaktadır. Özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında Almanya'da demokrasiye inancın zayıf olduğu ve istikrarsızlık ve kargaşalık döneminin yaşandığı değerlendirilmektedir. Almanya'da Weimar döneminde gerçekleşen Cumhuriyet ve anayasal düzen bir arzunun değil, aksine galip devletlerin zorlamalarının etkisi ile ortaya çıkan bir zorunluluğun neticesinde gerçekleşmiştir.²³ Bunun yanında Versay Antlaşması'nın imzalanması utanç verici bir durum olarak görüldüğünden, bunun sorumluluğunun sivil yönetime devredilmesinin istenmesi de Cumhuriyet rejimine geçişin önemli etkenleri arasındaydı. Dolayısıyla Weimar Cumhuriyeti Birinci Dünya Savaşı'ndaki büyük bir askeri yenilgi ve Versailles gibi şartları ağır bir antlaşma üzerine kurulmuştur.²⁴

Almanya'nın iç siyasi durumuna baktığımızda, 1920 yılında yapılan seçime giren partilerden sol kesime ait SPD (Sosyal Demokrat Parti) %21,7, USDP (Bağımsız Ulusal Sosyal Demokrat Parti) %17,9, DDP (Alman Demokrat Partisi) %8,3, KPD (Alman Komünist Partisi) %2,1; sağ kesime ait DNVP (Alman Nasyonal Halk Partisi) %15,1, DVP (Alman Halkçı Parti) %13,9, Merkez'de bulunan ancak sağ kesime daha meyilli olan BVP (Bavyera Halk Partisi) ve ZP (Merkez Partisi)'nin oyları %18 idi.²⁵ Dolayısıyla sol kesime ait oylar yaklaşık olarak %50, sağ kesime ait oylar %29 oranında, diğerleri de %21 oranında dağılmıştır.

Sonuç olarak 1923 yılına gelindiğinde Almanya'da Cumhuriyet'e yönelik mutlak bir güven kaybı yaygındı, korku ve panik yaşanıyordu, peş peşe grevler ve ayaklanmalar vardı.²⁶ 1920'li yıllardan itibaren reformist bir program benimseyen SPD (Sosyal Demokrat Parti) üst yönetimi, Reichstag'da (Almanya Parlamentosu) Merkez Parti'yle (Deutsche Zentrumspartei-Zentrum) birlikte parlamenter rejimin devamlılığını savunan en önemli iki güç odağından birisi haline gelmiştir.²⁷ Sağ kesimde, DNVP (Alman Nasyonal Halk Partisi) ve NSAPD (Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi)

²³ Nihat Yılmaz, "Weimar Dönemi ve Öncesinde Meydana Gelen Siyasi Çekişmeler ve Ekonomik Krizlerin Alman Sosyal Demokrat Partisi Bağlamında Bir Değerlendirmesi", *Sosyal Bilimler Dergisi* / C XV, S 1, 2013, s.80.

²⁴ Yılmaz, agm., s.80.

²⁵ Colin Storer, *Weimar Cumhuriyeti'nin Kısa Tarihi*, 2.b., İletişim Yay., İstanbul, 2015, s.67.

²⁶ Fulbrook, *age.*, s.163.

²⁷ Ufuk S. Yüksel, Weimar Cumhuriyeti'nde Almanya Sosyal Demokrat Partisi – Almanya Komünist Partisi İkiliğinin Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin Yükselişindeki Rolü, *Alternatif Politika*, 2021, 13 (2), s.501.

Cumhuriyet karşıtı bir politika izlemekteydiler. DVP (Alman Halkçı Parti) ise aktif olarak Cumhuriyet rejimine karşı olmamakla birlikte güçlü bir Cumhurbaşkanlığı sistemini savunuyordu.²⁸

1920'li Yılların Başında Alman Basınının Durumu

1923 yılına gelindiğinde Almanya'da basının önemli bir kısmını teşkil eden gazetelerin, partileri destekleme durumuna göre sayıları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 1: 1923 yılında Almanya'da partileri destekleyen gazete sayıları²⁹

Parti adı	Gazete sayısı
Sosyal Demokrat Parti (SPD)	121
Alman Demokrat Partisi (DDP)	202
Almanya Komünist Partisi (KDP)	10
Alman Nasyonal Halk Partisi ve Alman Halkçı Parti (DNVP/DVP)	449
Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi (NSDAP)	1
Almanya Merkez Partisi ve Bavyera Halk Partisi (DZP/BVP)	350
Bağımsız ve herhangi bir partiyi desteklemeyen	1632
Toplam gazete sayısı	2765

Kaynak: Heinz Dietrich Fischer, **Handbuch der deutschen Presse**, Droste Yay., Düsseldorf, 1981, s.281

Partileri destekleyen gazete sayılarına bakıldığında, toplam 2765 adet gazeteden en çok tarafsız gazetelerin sayısının fazla olduğu (%72), daha sonra sağ kesime ait partileri destekleyen gazetelerin olduğu (%16) ve en az da sol kesime ait gazetelerin olduğu (%12) görülmektedir.

Cumhuriyet'in ilan edildiği 1923 yılında Almanya'da öne çıkan gazete ve dergilerin eğilimlerine göre sınıflandırılmaları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

²⁸ Storer, **age.**, ss. 245-247.

²⁹ Heinz Dietrich Fischer, **Handbuch der deutschen Presse**, Droste Yay., Düsseldorf, 1981,s.281.

Tablo 2: 1923 yılında Almanya'da çıkan gazetelerin siyasi eğilimlerine göre sınıflandırılmaları³⁰

Eğilimi		Öne çıkan gazeteler
Sol eğilimli veya Komünizm yanlısı	Sol eğilimli ³¹	Sozialdemokrat Volksstaat Vorwärts Leipziger Volkszeitung
	Komünizm yanlısı ³²	Rote Fahne Welt am Abend Arbeiter Zeitung ³³
Sağ eğilimli	Muhafazakar ³⁴	Deutsche Allgemeine Zeitung Berliner Lokal Anzeiger Deutsche Tageszeitung Berliner Börsenzeitung ³⁵ Tägliche Rundschau ³⁶
	Nasyonal sosyalist ³⁷	Alldeutsche Blätter Völkischer Beobachter Der Stürmer
Merkez	Liberal ³⁸	Königlich-privilegierte Berlinische Zeitung Kölnische Zeitung Frankfurter Zeitung Berliner Tageblatt Mannheimer General Anzeiger
	Merkez ³⁹	Kölnische Volkszeitung Germania Rhein Mainische Volkszeitung ⁴⁰ Bergisch Gladbacher Volkszeitung ⁴¹ Dortmunder Zeitung Westfälische Zeitung Aachener Anzeiger Paderborner Anzeiger

Kaynak: Rudolf Stöber, **Deutsche Pressegeschichte**, 3.Bas., UVK Verlag, Münih, 2014, ss.236-254.

³⁰ Rudolf Stöber, **Deutsche Pressegeschichte**, 3. b., UVK Verlag, Münih, 2014, ss. 236-254.

³¹ **Age.**, s.246.

³² **Age.**, s.248.

³³ Fischer, **age.**,ss. 232-240.

³⁴ Stöber, **age.**, s. 239.

³⁵ Fischer, **age.**, ss. 264-270.

³⁶ **Age.**,ss. 264-270.

³⁷ Stöber, **age.**, s.252.

³⁸ **Ag.e.**, s.237.

³⁹ **Age.**, s.244.

⁴⁰ Fischer, **age.**, ss.250-256.

⁴¹ <https://zeitpunkt.nrw/ulbbn/periodical/titleinfo/4368546> (Erişim 05.11.2023).

Almanya'da sağcı partilerin basını, Weimar Cumhuriyeti'nin başlangıcında, basının yalnızca %16'sını oluşturduğu düşük bir noktaya sahipti.⁴² Daha sonra bu oran gittikçe artmaya başlayacaktır. 1920'li yılların başlarında Nasyonal Sosyalist gazetelerin baskı sayısı 30.000⁴³, muhafazakâr gazetelerin 1.000.000, sosyalist ve sosyal demokrat gazetelerin 1.090.000⁴⁴ civarındaydı. Nasyonal Sosyalistlerin en fazla baskı sayısına sahip Völkischer Beobachter gazetesi, Kasım 1923'ün başlarında Hitler'in darbe girişimi nedeniyle yasaklandı ve ancak Hitler serbest bırakıldıktan sonra 1925'te yeniden yayınlandı. Bu nedenle Cumhuriyet'in ilan edildiği dönemde bu gazetede bir haber görülemedi. Liberal ve demokratik gazeteler büyük şehirlerin gazeteleriydi. Komünist Partiyi destekleyen gazeteler ise daha çok gettolarda okunurdu.⁴⁵ Devrim sırasında merkezi gazeteler temelde kayıtsız kaldılar ne monarşiyi savundular ne de Cumhuriyet'i coşkuyla desteklediler.⁴⁶

Alman Basınında Cumhuriyet'in İlanına Yönelik Çıkan Yazılar

Türkiye'de yürütülen Millî Mücadele ve yeni devletin kuruluş aşamaları Almanya basını tarafından yakından takip edilmiştir. Cumhuriyet'in ilan edilmesi, biraz önce bahsedildiği gibi sürpriz bir kararla olmamış, bunun işaretleri Millî Mücadele'nin başlamasıyla verilmişti. Her ne kadar o dönemde Türkiye'deki bazı kesimler rejimin değişmeyeceğini veya Devlet Başkanlığı makamının halifenin şahsında devam edeceğini umut etse de Alman basınında Cumhuriyet ilan edilmeden önce çıkan haber ve yorumlarda devletin şeklinin Cumhuriyet olacağından bahsedilmişti. Bu kapsamda, Cumhuriyet'in ilan edilmesinden önce Alman basınında öne çıkan gazetelerde yer alan haberlerin bir kısmından bahsedilecektir.

Muhafazakâr eğilimli Deutsche Allgemeine Zeitung'un 31 Temmuz 1921 tarihli "*Ankara, En Yeni Cumhuriyet*" başlıklı haberinde Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkması, Erzurum ve Sivas kongrelerini yapması, TBMM'nin açılması ve yeni Anayasa'nın maddelerine geniş yer verilerek yeni Türkiye Devleti'nin kuruluşunun temellerinin atılmasına yönelik ifadeler yer almıştır. Bununla birlikte, 1921 Anayasası'nda belirtilen Meclis

⁴² Stöber, *age.*, s.234.

⁴³ *Age.*, s.252.

⁴⁴ *Age.*, s.247.

⁴⁵ *Age.*, s.244.

⁴⁶ *Age.*, s.255.

Hükümeti sisteminin parlamenter sistemden uzak olduğu, Anayasa'nın da parlamenter mutlakiyetçiliğin bir türü olduğu ifade edilmiştir.⁴⁷

Tarafsız Mannheimer General Anzeiger'in 28 Ağustos 1923 tarihli Mümtaz Faslı tarafından kaleme alınan “*Yeni Türkiye*” başlıklı haberinde özetle; son Osmanlı Padişahı'nın düşman tarafına geçmesiyle birlikte milli bir yönetimin kurulmasının zorunlu hale geldiği ve Millî Mücadele sırasında dünyanın, halkın egemenliğine dayanan yeni Devlet'i yönetim kargaşası olarak gördüğü ifade edilmiştir. Ayrıca, Devlet'in mevcut yönetim şeklinin dünya tarafından pek anlaşılmadığı da belirtilmiştir. Dışarıya karşı verilen mücadelenin yanı sıra, içeride de köklü bir değişikliğin hazırlığının yapıldığı, ancak bu şekilde düşman saldırısına karşı yıllarca dayanmanın ve nihai zaferi kazanmanın mümkün olduğu, Padişah ve Hükümeti'nin vatani savunmak için görev yapamaması üzerine yeni bir Devlet kurmanın zorunlu olduğu ve TBMM'nin bu Devlet'in yeni Anayasası'nı hazırladığı ifade edilmiştir. Bu Anayasa'da hâkimiyetin millete ait olduğu, halkın fiilen ve bizzat kendisini yöneteceği, yasama ve yürütme erklerinin TBMM'nin elinde toplandığı ve TBMM'nin halkın tek temsilcisi olduğu belirtilmiştir. Yazar, iki erk, yani yasama ve yürütmenin birleşmesi konusunu anayasa hukuku teorisyenlerine bırakılması gerektiğini belirterek zor bir dönemde bu uygulamanın başarı sağladığını ifade etmiştir. Ayrıca 1920 baharında bu Anayasa kabul edildiğinde, dünyanın geri kalanı ile birlikte Padişah VI. Muhammed'in, bunun sadece o dönem ile ilgili olduğunu zannettiklerini, ancak zaferin kazanılmasından sonra Padişah'ın ayrılmasıyla Türkiye'nin artık bir monarşi olmadığını anlaşıldığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte halifelik makamının devam etmesinin Müslüman dünyasını oldukça memnun ettiği ve İngilizlerin bu konuda oluşabilecek ihtilafı Müslüman dünyasına taşıma gayretlerinin boşa çıktığı belirtilmiştir.⁴⁸ Makalede, Cumhuriyet'in ilan edilmesinin beklendiği, bununla birlikte Milli Mücadele sırasında halkın iradesine dayanan yönetim biçiminde yasama ve yürütmenin Meclis bünyesinde birleştirilmesine eleştirel olarak yaklaşıldığı, ancak dönemin şartlarına uygun olduğu da ifade edilmektedir.

Siyasi eğilim olarak yine merkezde yer alan Bergisch Gladbacher Volkszeitung'un 27 Eylül 1923 tarihli “*Türkiye Cumhuriyeti mi?*” başlıklı haberinde, TBMM'nin 24 Eylül tarihli kapalı oturumunda Anayasa'nın nihai şekline yönelik görüşmenin yapıldığı ve Anayasa taslağının Cumhuriyet

⁴⁷ *Deutsche Allgemeine Zeitung* 31 Temmuz 1921 tarihli “Angora, Jüngste Republik”, s.5.

⁴⁸ Mümtaz Faslı, “Die neue Türkei”, *Mannheimer General Anzeiger*, 28 Ağustos 1923, s.2.

idaresini ön gördüğü bildirilmiştir. Ayrıca Devlet'in başının Cumhurbaşkanı sıfatını taşıyacağı ve geniş yetkilerle donatılacağı bildirilmiştir.⁴⁹ Mustafa Kemal Paşa, zaten Wiener Neue Presse muhabiri Lazar'a 22 Eylül 1923 tarihinde verdiği demeçte, ilk defa "Cumhuriyet" kelimesini açıkça ortaya koymuştu.⁵⁰ Böylece, Alman basını Türkiye'de Cumhuriyet'in ilan edileceğini bilmesine rağmen bunu en yetkili kişiden de duymuş oldular.

Merkeze yakın liberal eğilimli Kölnische Zeitung'un 08 Ekim 1923 tarihli "*Kurtulan İstanbul*" başlıklı haberinde Türklerin Mustafa Kemal Paşa önderliğinde büyük bir zafer kazandıklarından övgüyle bahsedilmekte ve "*Sultan'ın yerine dünyevi konularda yetkisi olmayan ancak tüm İslâm âlemi tarafından İslam'ın başı olarak tanınan bir Halife bulunmaktadır*" denilmektedir.⁵¹ Bilindiği üzere Meclis Başkanı, Meclis adına imza atmaya ve Bakanlar Kurulu kararlarını onaylamaya yetkili olmakla ve aynı zamanda Bakanlar Kurulu'nun doğal başkanı olmakla beraber Devletin Başkanı olduğuna ilişkin bir yasal kayıt ve açıklık bulunmamakta idi.⁵² Bu nedenle padişahlık kaldırıldıktan sonra Devlet Başkanlığı makamının halifeye geçeceği şeklinde yanlış bir kanı Cumhuriyet ilan edilene kadar Atatürk'ün yakın çalışma arkadaşlarında dahi mevcuttu. Gazetedeki haberin devamında "*Yenilik, Muhammed'in öğretileriyle uyumlu olmayabilir, ancak günümüzün gereksinimlerine uymaktadır. Ayrıca şu ana kadar hemen hemen unutulmuş olan Türk sözcüğü hak ettiği yeri almıştır. Türk Devleti'nde daha önce diğer halkların nüfusu daha fazla iken şimdi Türk nüfusu daha fazla olmuştur. Özgüvendeki büyük bir artışla Türkler yeniden eski kutsal topraklarına adım atıyor. Son on yılda bazen Bulgarların bazen Yunanlıların eline geçen Edirne'de Türk bayrağı yeniden dalgalanmaktadır. Daha önce etkisi fazla olan yabancı elçilikler, temsilcilikler ve konsoloslukların savaş öncesine göre etkileri azalması üzerine İstanbul çok farklı bir şehir haline geldi. İstanbul'da da artık mahkemeler önünde yabancı Türk ayrımı kalmadı. Ayrıca aşağılayıcı kapitülasyon hükümleri de ebediyen kaldırıldı. Alman halkı Türklere en iyi dileklerini sunar ve yeni Türkiye'nin meşru özelliklerini koruyarak, ancak başkalarının isteklerini de dikkate alarak organik olarak daha iyi bir görünüme bürünmesi arzusunu ifade ediyor.*" Burada özellikle milli ve laik esaslara dayanan tam bağımsız bir devletin kurulma

⁴⁹ Bergisch Gladbacher Volkszeitung, "Türkische Republik?", 27 Eylül 1923, s.2.

⁵⁰ Hamza Eroğlu, *Türk İnkılap Tarihi*, 1.b., Savaş Yay., Ankara, 1990, s.214.

⁵¹ Kölnische Zeitung, "Kurtulan İstanbul", 08 Ekim 1923, s.6.

⁵² Atatürk, *age.*, s.550.

hazırlıklarının yapıldığına ve Alman halkının bunu desteklemesine vurgu yapılmıştır.

Tarafsız Paderborner Anzeiger'in 09 Ekim 1923 tarihli “*Curzon'un Cenaze Konuşması*” başlıklı haberinde İngiliz kuvvetlerinin İstanbul'dan çekilmesi ile birlikte İngiltere'nin sömürgecilik politikasının başarısızlığa uğradığı ifade edilmektedir. Haberin bir bölümünde şu ifadeler yer almaktadır: “*Almanya'da yaşayan Türklerin İngiltere ile ilgili şu konuşmaları duyulmaktadır: Anavatanlarını parçalamak, bölmek ve güçsüz kılmak isteyen, tüm Yakın Doğu'ya hükmediyormuş gibi görünen bu ülke, ona karşı duyulan nefretten, yani İngiltere'ye karşı duyulan büyük öfkeden dolayı, açıkça bir alay konusu haline gelmiştir. Bu çevrelerde Hindistan'a, Mısır'a yönelik arzu ve ümitler, Arabistan ve Mezopotamya'nın kurtuluşuna yönelik temenniler ile İran ve Afganistan'ın genişleyen büyük İslami Federasyon'a bağlanması ve bunun başının da halifelik makamına getirilecek Mustafa Kemal'in olmasına yönelik istek ve umutlar açık bir şekilde dile getirilmektedir.*”⁵³ Bu yorumda Atatürk'ün bağımsızlık savaşıyla diğer ülkelere de örnek olduğu, ancak Mustafa Kemal'in halife olacağı şeklinde bir algının olduğu anlaşılmaktadır. Aslında Alman basınında Cumhuriyet'in ilan edilmesi öngörülmekle birlikte biraz önce yer alan haberden de anlaşıldığı gibi halifeliğin kaldırılmasına pek ihtimal verilmediği ve halifenin aynı zamanda Devlet Başkanı olacağını bekledikleri görülmektedir. Bunda, özellikle yüzyıllardır dini esaslarla yönetilmeye alışmış bir toplumun iç dinamiklerinin göz önüne alındığı ve Türkiye'nin Cumhuriyet rejimine geçse bile devlet yapısının dini karakterden uzaklaşamayacağına beklendiği değerlendirilmektedir.

Siyasi eğilim olarak merkezde yer alan Dortmundur Zeitung'un 07 Ekim 1923 tarihli “*Türkiye Cumhuriyeti*” başlıklı haberinde; “*Halk Partisi “Türkiye Cumhuriyeti” adını onayladı ve Ankara'yı başkent olarak açıkladı*”⁵⁴ ifadesine yer verilmiştir. Saltanatın kaldırılmasından sonra 13 Ekim 1923 tarihinde TBMM tarafından başkent İstanbul'dan Ankara'ya yer değiştirmesine karar verilmişti. Bu değişiklik stratejik nedenlere bağlı olmakla birlikte, sembolik olarak da aslında Cumhuriyet'in ilanına yönelik de bir işaretti.

Bununla birlikte siyasi eğilim olarak yine merkezde yer alan, Berg. Gladbacher Volkszeitung'un 17 Ekim 1923 tarihli “*Türkler*” başlıklı

⁵³ Paderborner Anzeiger, “Curzons Grabrede”, 09 Ekim 1923, s.1.

⁵⁴ Dortmundur Zeitung, “Türkische Republik”, 07 Ekim 1923, s.1.

haberinde⁵⁵ başkentin İstanbul'dan Ankara'ya yer değiştirmesinin Türkiye'nin yönünü Batı'dan Doğu'ya çevirdiği belirtilmiştir. Haberin içeriğinde:

“Ankara Milli Meclisi büyük bir çoğunlukla Ankara'yı başkent olarak belirledi.20 milletvekili çekimser oy kullandı. Bu karar hem ilginç hem de büyük önem taşımaktadır. Türkler bunu Sovyet Rusya'ya benzer şekilde gerçekleştirdi. Onlar da hükümet merkezini Petersburg'dan Moskova'ya taşımışlar ve Avrupa'ya açılan pencereyi kapatmışlardı. Rusya'nın hâlihazırdaki bu değişikliği bir anlam ifade etmese de Türkler için durum farklıdır. Ankara'daki en önemli oylamada 20 kişinin çekimser oy kullanması, İstanbul'un politik öneminin olduğunu, İslam dünyasının dini merkezi olarak anlam ifade ettiğini göstermektedir. Ancak Milli Meclis çoğunlukla Ankara için karar vermiş ve bu kararla Ankara onurlandırılmıştır...35.000 kişiden fazla olmayan nüfusuyla bu şehir dünyanın siyasi yönden büyük başkentleri arasına girmek üzere adım atmış ve Türklerin ülkelerinin kurtuluşu için yapacakları çalışmalar belirli bir dereceye ulaştığında yakın bir gelecekte dikkatleri üzerine çekecektir.”⁵⁶

Kurulma aşamasında olan Türkiye Cumhuriyeti'nin başkentinin olacağı yerin Cumhuriyet için önemli bir anlamı vardır. Meclis'te, hilafetin merkezi olduğu gerekçesiyle başkentin İstanbul olması gerektiğini savunanlar vardı. İsmet Paşa'ya göre Ankara'nın hükümet merkezi olması ve hilafet merkezinin İstanbul'da bulunması, ondan kurtulmak için ayrıca bir vasıta olacaktı.⁵⁷ Osmanlı Devleti'ne yıllarca baskı yapmaya alışmış, İstanbul'u kolayca tehdit ederek Osmanlı Devleti'ne istediklerini çoğu kez kabul ettirmiş olan başta İngiltere olmak üzere büyük devletler Ankara başkent olursa büyükelçi atamayacaklarını dahi açıklamışlardı.⁵⁸ Alman basınında çıkan haberde ise bu hususta yanlı bir ifadeden ziyade meclis kararı belirtilmiş, sadece batılı devletlerin bu duruma karşı olan olumsuz tutumlarına vurgu yapılmıştır.

Berg. Gladbacher Volkszeitung'da yer alan aynı haber şöyle devam etmektedir:

“Ankara'daki Meclis'in dış siyasetteki işlevi büyük bir aşamayı geride bırakmıştır. Yakın zamanda Ankara'dan gelen bilgilere göre Türkiye

⁵⁵ Bkz. EK-I.

⁵⁶ Berg. Gladbacher Volkszeitung, “Türken”, 17 Ekim 1923, s.1.

⁵⁷ Eroğlu, age., s.217.

⁵⁸ Aybars, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-1..., s.366.

Cumhuriyeti Devleti'nin son Anayasası da hazırlanmaktadır. Bu Anayasa'nun geçici veya kalıcı bir karaktere sahip olması önemli değildir, asla inanılmayacak bir ülkenin demokrasi ve cumhuriyete geçişi gerçekleşmektedir ve buna saygı gösterilmesi gerekir. Yeni Anayasa esas olarak şunları içermektedir: "Türkiye, Cumhuriyet'i ilan etmektedir. Cumhurbaşkanı dört veya beş yıl için seçilir. Büyük Millet Meclisi yasama yetkisine sahiptir. Yürütme yetkisi Meclis'e karşı sorumlu olan bakanlara aittir, Senato işlevi gören bir Danışma Kurulu oluşturulacaktır. Üyeleri Cumhurbaşkanı tarafından atanacaktır." Şimdiye kadar, Türkiye'nin Anayasası hakkında pek bir şey bilinmiyordu. Bu birkaç cümle içerdiği hususlar kesinlikle Cumhuriyet ile ilgilidir. Türklerin devlet ve anayasa konusundaki bu esaslı değişikliğe nasıl geldikleri insanın aklına takılıyor"⁵⁹. Bu gazete haberinde Türkleri yakından tanıyan ve isteksiz bir şekilde Cumhuriyet rejimine geçmiş olan Almanların şu ana kadar mutlakiyet ve monarşi ile yönetilmeye alışmış bir toplumun Cumhuriyet'e geçişini büyük bir şaşkınlık ve hayranlıkla izlediği anlaşılmaktadır. Burada Almanya ile Türkiye arasındaki esas farklılık; Almanya'da Cumhuriyet'e geçişin, savaşın bitiminde yapılan ağır barış antlaşması sorumluluğunun sivil yönetime yüklenmek istenmesi, Türkiye'de ise Millî Mücadele'nin millet iradesine dayanmasında yatmaktadır.

Merkezde yer alan Berg. Gladbacher Volkszeitung'un 17 Ekim 1923 tarihli "*Türkler*" başlıklı aynı haberin devamında Mustafa Kemal Paşa önderliğinde yürütülen mücadele ve demokrasiye geçişin diğer ülkelere de örnek teşkil ettiğinden ve Türkiye'nin saygınlığını yeniden kazanmasından övgüyle bahsedilmektedir. Söz konusu haberde şu ifadeler yer almıştır: "*Her şeyden önce Türklerin Barış Sözleşmesi'ne karşı koyma hareketinin halk tarafından ve halktan bir adam tarafından organize edilmiş olduğu, hedefe doğru yönlendirildiği ve Sultan'ın bu savaşta hiçbir katkısının olmadığı* söylenebilir. Böylece Ankara'daki Milli Meclis giderek daha fazla hukukun kalesi haline geldi ve demokrasi ve cumhuriyetin zeminini hazırladı. Kemal Paşa'ya daha önce padişahın sahip olmadığı yetkilerin verildiğinin de dikkate alınması gerekmektedir. Yine de Türk'ün en derin doğası demokratik anlayışa eğilimlidir. Sadece her zaman algılanamadı. Ön Asya ve Mısır, tarihi ve politik açıdan Dr. Albert Wirth tarafından ele alınmıştır. Şark konusundaki bilgisi tartışılmaz olan Yazar bu kitapta, Türklerin demokrasi eğilimlerini şu sözlerle ifade etmektedir: *Türklerin en derin doğası demokrasi anlayışına eğilimlidir. Yüksek Asya'nın tüm halkları bu anlayıştan*

⁵⁹ Berg. Gladbacher Volkszeitung, "Türken", 17 Ekim 1923, s.1.

*bir şeyler almıştır. ...Wirth'e göre Anadolu Halkı tüm Türk Devleti'nin ana ve esas halkıdır. Başkent olan Ankara şimdi Anadolu'nun, Küçük Asya dediğimiz ülkenin merkezinde yer aldığından Almanya'nın onda dokuzu kadar bir alana sahip ülkenin kalbi artık doğru yere yerleşmiş olmaktadır... Ancak Kemal'in azmi Türkiye'ye saygınlığını yeniden kazandırdı ve sağlamlaştırdı.*⁶⁰ Haberde, Türkiye'de millet egemenliğine vurgu yapıldıktan sonra Mustafa Kemal'e padişahтан daha fazla yetki verilmiş olması eleştirilmektedir. Burada dikkat edilecek husus, Meclis Hükümeti sisteminin tipik anlamda bir ihtilal veya olağanüstü hâl meclisleri olmasıdır.⁶¹

Berg. Gladbacher Volkszeitung'un 17 Ekim 1923 tarihli "Türkler" başlıklı haberinde ayrıca ekonomik durum hakkında şu ifadeler yer almaktadır:

*"Şaşırtıcı olan şey, Türkiye'nin finans durumunun iyi olmasıdır. Son on yılda yaşanan onca çatışmaya rağmen Türkiye Devleti'nin borcu bir milyar doların biraz üzerinde tutmaktadır. Bu, 1914 yılında yaklaşık 165 milyon Türk Lirası olup bunun %60'ı Fransa'ya, %21'i Almanya, %18'i İngiltere, Hollanda ve Belçika'ya idi. Dünya Savaşı'nda Türkiye oldukça tutumlu bir şekilde yönetilmişti. Her şeyden önce, Ankara'da sınırsız miktarda kâğıt parayı etrafa saçma hatasından kaçınmak gerekir. Sadece 155 milyon Türk Lirası kâğıt para basılmıştı. Türkiye özellikle Almanya'nun ilgisini hak ediyor. Eskiden çok kolay küçümsediğimiz bu ülkeden bazı yönlerden öğrenebileceğimiz şeyler var."*⁶² Doğrudan Cumhuriyet'in ilanı ile ilgili olmasa da dolaylı olarak millet egemenliğine dayanan bir yönetimde şeffaflık ve hesap verilebilirlik gibi hususların uygulanması sayesinde ekonomik durumdaki iyileşmeye duyulan hayranlık Alman basınında ifade edilmiştir.

Sol eğilimli Sosyal Demokrat Parti yayın organı Vorwärts gazetesi ise 10 Nisan 1923 tarihli "*Türk Seçim Hareketi*" başlıklı haberinde, Mustafa Kemal tarafından yeni kurulan Halk Partisi'nin programının belirlendiğini, bu kapsamda, hâkimiyetin kayıtsız şartsız millete ait olduğu, 1 Ocak 1922'de alınan kararlar, bir kişinin hâkimiyetinin kaldırılmasının değişmez olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca ülkede düzen ve güvenliğin sağlanması ile yargının hızlı bir şekilde işlemesi gerektiği, bunun yanında alt yapıyla ilgili gelişmelerin parti programına dâhil edildiği, Türkiye'deki yabancı okullarda

⁶⁰ Berg, Gladbacher Volkszeitung, "Türken", 17 Ekim 1923, s.1.

⁶¹ Eroğlu, age., s.224.

⁶² Berg, Gladbacher Volkszeitung, "Türken", 17 Ekim 1923, s.1.

en azından Türkçe, Tarih, Coğrafya dersi öğretmenlerinin Türk olmasının zorunlu olduğu ifade edilmiştir.⁶³ Gazetenin özellikle milli egemenliğe ve milli eğitime vurgu yaptığı görülmektedir.

Cumhuriyet'in ilanından önce konuya ilişkin olarak Alman basınında çıkan haber ve yorumlardan Türkiye'de Cumhuriyet rejimine geçişin aslında bir sürpriz olmadığı, bunun beklendiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle Cumhuriyet'in ilanına yönelik olarak Alman basınında Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra, öncesine göre daha az yer verildiği görülmüştür.

Cumhuriyet'in ilanından sonra tarafsız Dortmund Zeitung'un 02 Kasım 1923 tarihli "*Türkiye Cumhuriyeti*" başlıklı haberinde:

"Osmanlı İmparatorluğu'nun dönüşüm dolu tarihi yeni bir sayfa açtı. Ankara'daki Milli Meclis Türkiye'nin yönetim şeklini Cumhuriyet olarak ilan etti ve Mustafa Kemal'in ilk Cumhurbaşkanı olduğunu duyurdu. Devletin başkentinin Ankara olarak değiştirilmesi, mevcut iktidarın Türkiye'nin politik yönünü tekrar doğuya çevirmek istediğini göstermektedir. Ayrıca İstanbul için zorlu ve büyük bir azimle yürütülen mücadele çelişkili olarak görülebilmektedir. İstanbul ve Edirne her şeyden önce Osmanlı geleneğinin devam ettiği İslam'ın kutsal yerleridir. İstanbul aynı zamanda yüzyıllar boyunca Sultan olarak imparatorluğun başı da olan halifenin konuş yeridir. Yeni Türkiye doğduğunda saltanat da yok oldu. Abdülhamit son Halife Sultan idi, kendisinden sonra gelenler ise sadece gölge imparator idiler. Saltanat sadece despotizm olarak, kendi yasasıyla sınırladığı bir despotizm olarak düşünülmelidir. Abdülhamit'in devrilmesinden sonra Jön Türkler Batı'dan bazı anayasal kavramları kopyalayan bir imparatorluktan daha fazlasını yapmak istediler. İttifak Devletleri ile savaşa girme kararı zekice bir karardı. Müttefikler savaşı kaybedince Türkiye de kaybetti. Türkiye tarafsız kalsa nasıl olurdu? Müttefikler ona kurtlar gibi saldıracak, onu parçalara ayıracaktı ki Mustafa Kemal'in milli enerjisi bile Ankara'yı kurtaramayacaktı. Mustafa Kemal alınacak yerlerden yardım aldı. Avrupa dışına itildi, İmparatorluk'tan geriye Anadolu yaylalarından sadece bir parça kaldı. İtilaf Devletleri'nin hiçbiri diğerine Başkent ve Çanakkale'yi bahşetmediğinden İstanbul'da müşterek bir yönetim kurdular. Rusya da olsaydı, İstanbul'a sahip olmak için yeni bir savaş başlardı. Mustafa Kemal büyük bir beceri ile İtilaf Devletleri'nin Küçük Asya'ya yönelik ilgi alanlarındaki çatışmaları kullandı. Halkından, Avrupa savaşında gösterdiklerinden daha büyük fedakârlıklar talep etti. Halk ta ona karşılığını

⁶³ Vorwärts, "Türkische Wahlbewegung", 10 Nisan 1923, s.3.

verdi. Bugün Türkiye özgür ve bağımsız bir devlet. Halife İstanbul'da ve Osmanlı Hanedanı'nın yerinde kalıyor. Böylece Cumhuriyet, İslam âlemi üzerindeki ruhani hâkimiyeti sürdürüyor, İngiltere ise halifeliği sözde Arabistan'a taşıma gayreti içindedir.”⁶⁴ Haberde Milli Mücadele ve Mustafa Kemal'in üstün nitelikleri, Türk Milleti'nin vatana bağlılığına yönelik övgü dolu sözler sarf edilmektedir. Daha önce olduğu gibi yine başkent taşınması konusu haber konusu yapılmıştır.

Almanya Sosyal Demokrat Parti basın organı Vorwärts gazetesinin 07 Kasım 1923 tarihli “Padişahlıktan Cumhurbaşkanlığına” başlıklı haberinde⁶⁵:

“Bir zamanlar dünyanın her şeye gücü yeten hükümdarları olan Sultan ve Halifenin tahtında şimdi artık bir Cumhurbaşkanı oturmaktadır. Mustafa Kemal Paşa Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı seçildi ve en büyük güçleri bu makamda birleştirmektedir. O aynı zamanda Devlet Başkanı, Kabinenin Başkanı, Yasama Organının Başkanı ve Halk Partisi Başkanı. Bu nedenle, muhaliflerinin, O'nun Cumhurbaşkanı unvanı altında padişahların kudretine sahip olduğunu iddia etmeleri tamamen yanlış değil. Ne de olsa, basit bir general ve vatandaşın, İslam'ın en yüksek siyasi ve dini gücünü bu kadar uzun süre elinde bulunduran romantik saltanat ailesinin halefi olması garip bir olgu. Osmanlı Hanedanı'nın son Sultanı mülteci olarak Boğaz'ı terk ettiğinde Fatih Sultan Mehmed ve Kanuni Sultan Süleyman'ın monarşisinin yerini basit bir Cumhuriyet'in alması son derece inanılmaz görünüyordu. Times dergisinin bir baş makalesinde, Kemal Paşa'nın Cumhurbaşkanlığının, Doğu'nun tüm dünya görüşü üzerinde muhtemelen büyük etkiye sahip olacağı ifade edilmektedir. Yavuz Sultan Selim Mısır'ı fethettiğinden beri yeryüzünde Peygamber'i temsil eden “Halife”, “Allah'ın gölgesi” ve Türk Sultan olarak, daima aynı kişi oldu. Gerçi halifelik yine kaldı, ancak tek görevi Cuma namazlarını kaldırmak olan yetkisiz bir kukla haline geldi. Osmanlı Hanedanı'nda kalıtsal olarak geçen ve 600 yıl süren saltanat yok oldu. Türk hükümdarlarının dini güçleri kayboldu ve bunun sonuçları da öngörülememektedir.”⁶⁶ Gazete haberinde, Mustafa Kemal'in biraz önce Berg. Gladbacher Volkszeitung'un haberinde de yer aldığı gibi padişahlık veya diktatörlüğü devam ettireceği ima edilmiştir. Sol eğilimli olan bu gazete Türkiye'nin sadece şeklen Cumhuriyet rejimine geçeceğini aslında monarşi sisteminin devam edeceğini değerlendirmektedir.

⁶⁴ *Dortmunder Zeitung*, “Republik Türki”, 02 Kasım 1923, s.2.

⁶⁵ Bkz. EK-2.

⁶⁶ *Vorwärts*, “Vom Sultan zum Präsidenschaft”, 07 Kasım 1923, s.2.

Muhafazakâr Deutsche Allgemeine Zeitung'un 9 Aralık 1923 tarihli sayısında Mustafa Nermi tarafından kaleme alınan makalede⁶⁷ şöyle ifade edilmektedir:

“...Yeni Türkiye'nin devlet gelişiminin nihai anayasal şeklini alması için zaman içinde daha birçok formalitenin yerine getirilmesi gerekiyordu. Yeni hükümet merkezi konusunu ve yeni Devlet'in adını hatırlıyoruz. 14 Ekim 1923'te Ankara başkent olarak ve 29 Ekim 1923'te Türkiye Cumhuriyeti Devleti Mustafa Kemal Paşa'nın Devlet Başkanlığı'yla birlikte halkın büyük coşkusu arasında ilan edildi. Böylece 1288 yılından beri mevcut olan monarşi rejimi kaldırılmış oldu. Yeni Cumhuriyet, Batı anlayışının kesin bir zaferi anlamına gelmektedir. Şüphesiz Türk yönetimi başlangıçtaki güçlüklerin üstesinden gelecek ve saygın ve sağlam bir mevcudiyet oluşturacaktır, çünkü bu olgulardan ortaya çıkmıştır. Yeni Cumhuriyet'in Asya ve Afrika üzerindeki etkisi Avrupa'daki Fransız Devrimi'nden çok daha fazla olmuştur. Bu sayede Asya ve Afrika'daki halklar özgür olabileceklerini öğrenmiş oldular. Bu açıdan bakıldığında Türk Devrimi boyun eğdirilen halkların hayatında önemli bir dönüm noktasıdır. İtilaf Devletleri'nden ünlü bir devlet adamının “savaşın iyi yanları vardır çünkü gerçeklere dikkat çeker” sözü. Türkiye için beklenmeyen bir dirilişin işaretiydi.”⁶⁸Almanya'da Cumhuriyet rejimine geçiş konusunda isteksiz olan sağ kesime ait Deutsche Allgemeine Zeitung'un bu haberinde milli bir devlet kurulması ve mazlum ülkelere örnek olması vurgulanmıştır.

Tarafsız Aachener Anzeiger gazetesinin 3 Kasım 1923 tarihli sayısında “Türkiye Cumhuriyeti” başlıklı haberinde Osmanlı İmparatorluğu yerine Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulduğu, yeni Devlet'in Cumhurbaşkanı'nın Mustafa Kemal Paşa olduğu, başkentinin Ankara olarak değiştirildiği, halifeliğin sadece dini hüviyetinin olduğu ve İstanbul'da ikamet edeceği ifade edildikten sonra, özellikle atılan modernleşme adımlarına dikkat çekilmiştir. Haberde “...Mustafa Kemal Paşa kendisi tarafından kurulan Halk Partisi Başkanlığı'ni da yürütmektedir ve çiftçiler lehine bir vergi reformu, nadasa bırakılan arazinin endüstriyel olarak işletilmesi ile alınacak bir dizi sosyal önlemleri ilan etti. Yasamanın ve idari işleyişin keskin bir şekilde modernizasyonu ile bağlantılı olarak modern oy hakkı ve kadınların oy kullanma hakkını içeren bu çağdaş program

⁶⁷ Bkz. EK-3.

⁶⁸ Mustafa Nermi, “Die türkische Republik”, **Deutsche Allgemeine Zeitung**, 9 Aralık 1923, s.9.

Türkiye'nin artık nihai olan yeni Hükümeti için sakin ve istikrarlı bir gelişme sağlamaktadır.”⁶⁹ ifadesine yer verilmiştir.

Merkezde yer alan liberal eğilimli Kölnische Zeitung’un 20 Aralık 1923 tarihli “Halifelik ve Cumhuriyet” başlıklı haberinde özetle, Türkiye’nin Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte özellikle hilafet ve saltanatın birlikte devam etmesini isteyen halkın tamamını memnun etmediği ifade edilmekte ve şöyle devam etmektedir; “İslâm hiçbir şekilde kültüre düşman değildir, ancak diğer kültürlerle temastan korkmaktadır. Ankara tarafından yapılan yenilikler bir karşı koyma ve karşıtlığın olabileceği kadar çok büyük derecede olmuştur... Kadınlara, yabancılar örnek alınarak hakların verilmesini herkes onaylamamaktadır. Başkentin İstanbul’dan Ankara’ya taşınması birçok özel çıkara zarar vermektedir, ayrıca bir zamanlar her şeye gücü yeten İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin Abdülhamid’in devrilmesiyle ilerleme yolunu açtığına ve şimdi omuzlarında yükselenlere güç ve nüfuz bırakmak için kenara çekilmesi gerektiğine inanan hatırı sayılır sayıda üyesi bulunmaktadır. Yabancı entrikaların yardımıyla bu temel muhalefet tohumlarını geliştirmek zor değil. Ankara Hükümeti’nin tarafsız sermayeyi veya en azından dünyanın hiçbir yerinde İslam’a karşı olmayan güçleri ülkenin zenginliğinin inşası ve gelişmesi için kullanma eğilimi, yakın zamana kadar Anadolu’yu kendilerinin ilgi alanı olarak gören Batı Avrupa kültür taşıyıcılarının hoşuna gitmemektedir. Bu koşulların bir sonucu olarak Mustafa Kemal dikkat çeken bir muhalefet geliştirmiştir...”⁷⁰ Gazetede yer alan haberde saltanat ve hilafetin devamını isteyen, modernleşmenin önünde bir kitlenin olduğuna dikkat çekilmektedir.

Fritz Hartung’un Weltwirtschaftliches Archiv’de 1924 yılında yayımlanan bir makalesinde Türklerin emperyalist ülkelere karşı yürüttüğü mücadeleden ve Lozan Barış Antlaşması’yla Sevr Antlaşması’nın nasıl geçersiz kılındığından bahsedildikten sonra şöyle devam etmektedir: “Henüz çözüme kavuşturulmamış meseleler bir yana, Lozan Barışı’nın Doğu Sorunu’nu bitirmediği kesindir. Hatta bunun şimdi gerçekten başladığını bile söyleyebiliriz. İslam canlandı; bu, İslam ülkelerinde, İran ve Afganistan’da olduğu gibi İngiliz sömürgelerinde de her yerde hissediliyor. Ancak içeride kalıcı bir canlanma yeteneğine sahip olup olmadığı, modern hükümet biçimlerine tahammül edip edemeyeceği, Ankara’daki Türklerin saltanatın kaldırılması ve halifenin dini görevlerle sınırlandırılması

⁶⁹ **Aachener Anzeiger politisches Tageblatt**, “Die türkische Republik” 3 Kasım 1923, s.1.

⁷⁰ **Kölnische Zeitung**, “Kalifat und Republik”, 20 Aralık 1923, s.2.

*deneyinin başarılı olup olmayacağı, tüm bunlar şimdilik karanlık.”*⁷¹ Aslında bu ifadelerin Almanya'nın başlangıçta bahsedilen Cumhuriyet rejimine geçişte isteksizliğinin Türkiye için de geçerli olacağı gibi yanlış bir algıya dayandığı değerlendirilmektedir.

⁷¹Fritz Hartung, Chronik der Weltpolitik, **Weltwirtschaftliches Archiv**, 20.Band, ss.232-233, <https://www.jstor.org/stable/40415921>,

SONUÇ

Millî Mücadele kazanıldıktan sonra Lozan Antlaşması ile bağımsız bir devlet olma yolunda büyük bir adım atılmıştır. Sadece devletin şeklinin ne olacağı hem içeride hem de dışarıda büyük bir merak konusuydu. Resmi olarak ilan edilmemekle birlikte aslında bir Cumhuriyet rejimine doğru gidilmektedir.

Bu konu diğer yabancı basın organlarında olduğu gibi Alman basınında da yakından takip edilmektedir. O dönemde karışıklık içinde bulunan Almanya'daki basın kendi cumhuriyet rejimini çok benimsememişti. Basının çoğunluğu tarafsız ve merkezde yer almakta, bunu sağ ve muhafazakâr partileri destekleyen basın ve en az da sol partileri destekleyen basın takip etmekteydi.

Cumhuriyet'in ilanına yönelik haberler aynı sıralamaya göre en çok tarafsız basında, daha sonra sağ basında ve en az da sol basında yer almıştır. Komünist partileri destekleyen basında Cumhuriyet'in ilanı ile ilgili bir habere rastlanmamıştır. Bunda Türkiye'nin komünizm rejimini seçmemesinin etkisi olduğu değerlendirilmektedir. Türkiye'de Cumhuriyet'in ilan edildiği günlerde Almanya'da iç karışıklıklar yaşanıyordu.⁷² Aşırı sağcı Nazi Partisi'nin önde gelen basın organı olan *Völkischer Beobachter* gazetesine, Hitler'in başarısız darbe girişimi sonucunda, 1923 yılı Kasım ayı başından itibaren yayım yasağı getirilmişti. Gazete ancak 1925 yılında tekrar yayım faaliyetine başlamıştır.⁷³ Dolayısıyla Nazi Partisi'ni destekleyen bu gazetede Cumhuriyet'in ilanına yönelik haber görmek de mümkün olmamıştır.

Tüm eğilimlere ait gazetelerde Mustafa Kemal önderliğinde yürütülen Millî Mücadele ve bağımsızlık savaşından övgü ile bahsedilmektedir. Sağ eğilimli gazeteler hariç; gazetelerin genelinde ağırlıklı olarak, başkentin Ankara olması, hilafet makamının devlet başkanlığı ile birlikte yürütüleceği, Mustafa Kemal'in saltanatı devam ettireceği ve başına geçeceği, Cumhuriyet'in şeklen olacağı konusunda bir algının olduğu görülmektedir.

Sağ eğilimli gazetelerde genel olarak eleştirel bir husus görülmemiştir. Millî Mücadele ve ardından Cumhuriyet'in ilan edilmesi takdirle karşılanmış, ayrıca mazlum ülkelere örnek teşkil ettiği vurgulanmıştır. Bu konuda özellikle Almanya'nın savaştan yenik çıkmasından sonra imzaladığı

⁷² Fulbrook, *age.*, s.163.

⁷³ Stöber, *age.*, s.253.

Versay Antlaşması'nın ağır koşullarına boyun eğmesi, Türkiye'nin ise bağımsızlık savaşı vermesinin etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Sol eğilimli gazetelerin Cumhuriyet'in ilanına genellikle eleştirel yönden yaklaştığı görülmektedir. Hakimiyetin kayıtsız şartsız Türk Milleti'ne ait olduğu vurgulanmıştır. Ancak yazılarda Cumhuriyet rejimi küçümsenmekte, Mustafa Kemal'e padişahlara verilmeyen yetkinin verilmesi ve hilafetin etkisizleştirilmesine yönelik eleştirel haberlere yer verilerek Türkiye'nin sadece şeklen Cumhuriyet rejimine geçeceği ifade edilmekte, Mustafa Kemal'in Osmanlı Hanedanı'nın halefi olacağı belirtilmektedir.

Tarafsız basında hem eleştirel hem de övgüye yer veren ifadeler bulunmaktadır. 1921 Anayasası'na göre yasama ve yürütme faaliyetlerinin TBMM bünyesinde toplanması, Mustafa Kemal'e fazla yetki verildiği, padişahın yerine halifenin geçeceği, bu halifenin de Mustafa Kemal olabileceği, başkentin Ankara olmasıyla Türkiye'nin yönünün Batı'dan Doğu'ya yöneleceğine yönelik eleştirel yazılar yer almıştır. Bunun yanında, Mustafa Kemal Paşa önderliğinde yürütülen Millî Mücadele, milli bir devlet kurulması, kapitülasyonların kaldırılmasıyla tam bağımsız bir devletin kurulması, Türkiye'nin Cumhuriyet rejimine geçmesi, kadınlara haklarının verilmesiyle modern bir devletin kurulması hususlarında övgü dolu yazılar da yer almıştır.

Türkiye ve Türkleri yakından tanıyan Alman basını rejim değişikliği olacağını Millî Mücadele'nin başlangıcından itibaren ve 1921 Anayasası'nda yer alan hükümlerden anlamışlardır. Çıkan haberlerden bu kadar büyük radikal değişiklikleri beklemedikleri ve hayranlıkla izledikleri anlaşılmaktadır. Ancak eleştirel haber ve yorumlardan, Osmanlı Devleti'ni tanıyan ve bir dönem sıkı iş birliği içinde olan Almanya'ya ait basının o dönemde Mustafa Kemal'in özellikle düşünce yapısını, demokrasiye olan inancı ve bağlılığını, ileri görüşlülüğünü yeterince değerlendiremediği görülmektedir.

KAYNAKÇA

Gazeteler

Aachener Anzeiger politisches Tageblatt

Berg. Gladbacher Volkszeitung

Deutsche Allgemeine Zeitung

Dortmunder Zeitung

Kölnische Zeitung

Mannheimer General Anzeiger

Paderborner Anzeiger

Völkischer Beobachter

Vorwärts

Zeitschrift für Politik

Kitaplar

Arı, Kemal, **Türk Devrim Tarihi-2**, İleri Yay., İzmir, 2012.

Armaoğlu, Fahir, **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım Yay., İstanbul, 2009.

Atatürk, M. Kemal, **Nutuk**, 1.b., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020.

Aybars, Ergün, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-1**, 4.b., Zeus Yay., İzmir, 2008.

Aybars, Ergün, **Atatürk Çağdaşlaşma ve Laik Demokrasi**, 2.b., İleri Yay., İzmir.

Aybars, Ergün, **Atatürkçülük ve Modernleşme Tarih Dizisi 3**, 2. b., Zeus Yay., İzmir.

Eroğlu, Hamza, **Türk İnkılap Tarihi**, 1. b., Savaş Yay., Ankara, 1990.

Fischer, Heinz Dietrich, **Handbuch der deutschen Presse**, Droste Yay., Düsseldorf, 1981.

Fulbrook, Mary, **Almanya'nın Kısa Tarihi**, Boğaziçi Üni.Yay.İstanbul, 2011.

Kılıç, Sezen, **“Türk Basınında Hitler Almanya’sı (1933-1945)**, ATAM Yay.,Ankara, 2010.

Storer, Colin, **Weimar Cumhuriyeti'nin Kısa Tarihi**, 2.b., İletişim Yay., İstanbul, 2015.

Stöber, Rudolf, **Deutsche Pressegeschichte**, 3.b., UVK Verlag, Münih, 2014.

Makaleler

Çelik, Recep, "I. Dünya savaşı sonrası Türk Alman ilişkilerinde benzer yönler ve durumlar", **Türk-Alman İlişkileri Sempozyumu** (8-10 Ekim 2009), Konya İl Kültür Turizm Müd. Yay., Konya, 2010.

Faslı, Mümtaz, "Die neue Türkei", **Mannheimer General Anzeiger**, 28 Ağustos 1923.

Mermi, Mustafa, "Die türkische Republik", **Deutsche Allgemeine Zeitung**, 9 Aralık 1923.

Yılmaz Nihat, Weimar Dönemi ve Öncesinde Meydana Gelen Siyasi Çekişmeler ve Ekonomik Krizlerin Alman Sosyal Demokrat Partisi Bağlamında Bir Değerlendirmesi, **Sosyal Bilimler Dergisi / C XV, S 1** (2013).

Yüksel, Ufuk S., Weimar Cumhuriyeti'nde Almanya Sosyal Demokrat Partisi – Almanya Komünist Partisi İkilisinin Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin Yükselişindeki Rolü, **Alternatif Politika**, C 13 (2) (2021).

İnternet Kaynakları

Hartung Fritz, "Chronik der Weltpolitik", **Weltwirtschaftliches Archiv**, 20.Band, <https://www.jstor.org/stable/40415921> (Erişim 05.11.2023)

<https://zeitpunkt.nrw/ulbbn/periodical/titleinfo/4368546> (Erişim 05.11.2023)

EK-2: 07 Kasım 1923 tarihli Vorwärts gazetesini s.2'de yer alan "Padişahlık'tan Cumhurbaşkanlığı'na" başlıklı haber

Vom Sultan zum Präsidenten. Auf dem Throne der Sultane und Kalifen, die einst die allmächtigen Beherrscher einer Welt waren, sitzt jetzt ein Präsident. Mustapha Kemal Pascha ist zum ersten Präsidenten der türkischen Republik gewählt worden und vereinigt in diesem Amt die größten Machtvollkommenheiten. Er ist zugleich Präsident des Staates, Präsident des Kabinetts, Präsident der gesetzgebenden Körperschaft und Präsident der Volkspartei. Es ist daher nicht ganz unrichtig, wenn seine Gegner behaupten, daß er unter dem einfachen Präsidententitel die Allgewalt der Sultane wieder ausleben lasse. Immerhin ist es eine merkwürdige Erscheinung, daß ein einfacher General und Bürger der Nachfolger jener romantischen Herrschergeschlechter wird, die nicht nur die höchste politische, sondern auch religiöse Macht des Islam so lange in sich vereinigten. Selbst als der letzte Sultan aus dem Hause der Osmanen als Flüchtling den Bosphorus verlassen hatte, schien es höchst unglaubwürdig, daß die Monarchie Mohammeds des Eroberers und Suleimans des Gesetzgebers durch eine einfache Republik abgelöst werden würde. Wie ein Leitartikel der „Times“ ausführt, dürfte diese Präsidentschaft Kemal Paschas auf die ganze Weltanschauung des Orients von größtem Einfluß sein. Seit Selim der „Grausame“ Aegypten eroberte, ist der Kalif, der „Schatten Gottes“, der den Propheten auf Erden vertritt, und der türkische Sultan immer ein und dieselbe Person gewesen. Das Kalifat besteht zwar noch, aber der Kalif ist eine machtlose Puppe, dessen einzige Aufgabe in dem Abhalten der Freitagsgebete besteht. Das Sultanat, das im Hause der Osmanen erblich war und über 600 Jahre bestand, ist verschwunden. Der religiöse Glanz der türkischen Herrscher verschwindet, und die Folgen davon sind unberechenbar.

EK-3: 09 Aralık 1923 tarihli Deutsche Allgemeine Zeitung gazetesi s.9'da yer alan "Türkiye Cumhuriyeti" başlıklı haber

Die türkische Republik.

Von
Prof. Mustafa Nermi, Konstantinopel.

Das türkische Volk hat mehrfach in seiner Geschichte den Verrat seiner Herrscher erlebt. Solchen Verrat hat das Volk niemals ruhig hingenommen, mehrfach mußten Staatsmänner und Monarchen mit ihrem Leben für ihre Handlungen büßen. Die Verdrängung mit der eberländischen Kultur, die erst mit dem Krimkrieg von 1855 beginnt, hat dem türkischen Volk eine deutlich spätere Anregung gegeben. Seit dem Krimkrieg ist im osmanischen Kaiserreich ein zur politischen Urteilsreife sich drängendes Empfinden festzustellen, obgleich von einer klaren öffentlichen Meinung noch nicht die Rede sein kann, ein Empfinden, das den kaiserlichen Hof bald zur Reformenbewegung zwang. Immerhin konnte sich die Monarchie auf eine glorreiche Geschichte auf, die ihr Ansehen schuf. Selbst unter der speichwürdig gewordenen Minderherrschaft von Abd-ülmecid blieb die Masse dem monarchischen Prinzip treu und noch nach der Revolution von 1908 bekannten sich die Jungtürken zur konstitutionellen Monarchie als Grundlage des türkischen Reiches. Wie die legendären Patriarchen Zentralisatoren sollten die neuen Monarchen in mächtigster Praxis das Volk regieren und ihm seine Schicksalsherrscher zeigen. Eine Generation mußte erziehen werden, die in der ererbten Monarchie ihr Wesen erlernen konnte. Diese Auffassung ist in dem berühmten Gebilde „D. Türkei, erwache“ von Mahmud Emin in leidenschaftlicher Form wiedergegeben. Der Drang der Volkseele nach Teilnahme an der Macht ist als Rückwirkung des europäischen Imperialismus zu betrachten, der seinerseits die Aufstellung und Festzementierung der Türkei zum Ziele hatte.

Wiederum hat die türkische Monarchie verdrängt, durch Reformationen ihre Machtstellung zu stärken. Diese Versuche waren aber, objektiv betrachtet, ein sehr ungeschicktes Gebilde, denn der den Staat beherrschende mittelalterlich-patriarchalische Geist blieb dominierend, und in dem auf einer ganz bilateralen Grundlage aufgebauten türkischen Staat bildeten diese eberländischen Neuerungen einen auffällenden Widerspruch. Deshalb verlagte auf die Dauer die türkische Monarchie, während in Rußland der durch Peter den Großen vermittelte Geist des Abendlandes lagerte. In einer Zeit, in der die europäischen Monarchien

im geistigen und wirtschaftlichen Leben hervorragende Rollen gespielt haben, konnte die osmanische Monarchie nicht einmal eine nennenswerte Organisation im Lande schaffen. Der Untergang des osmanischen Kaiserreiches ist vor allem darauf zurückzuführen, daß die Neuerungen nicht als einheitliches System eingeführt wurden, sondern daß man nur diejenigen ausuchte, die der Dynastie nützlich waren. Die Minderherrschaft der Monarchie hat die Türkei vor verhängnisvolle außenpolitische Probleme gestellt, deren Lösung der fast vollständig gerückten des Reiches gleichsam. Selbstverständlich konnte die jungtürkische Revolution von 1908, die nur ein innerpolitisches Problem zu lösen beabsichtigte, den Parlamentarismus nicht die drängenden außenpolitischen Fragen bewältigen. Der Türkei hat die Balkanverträge die größten Schwierigkeiten gebracht. Erst der Weltkrieg und das Bündnis mit Deutschland befreiten die plagiologische Destraktion des Volkes. Durch das Bündnis mit Deutschland stärkte die osmanische Monarchie zum letztenmal ihr Ansehen. Die Abschaffung der Monarchie in Rußland und die darauf folgenden politischen Umwälzungen haben aber der neuen türkischen Generation eine starke Anregung zur Abkehr von der monarchischen Staatsauffassung. Die Berliner Türkische Studentenzeitung „S. S.“ war für das neue Rußland begeistert.

Der unglückliche Verkauf des Weltkrieges und die Gleichgültigkeit des osmanischen Herrscherhauses gegenüber den schweren Schicksalsschlägen der türkischen Heimat erschütterten aufs heftigste die moralische Grundlage der Monarchie. Mit der Verneinung der Zentralgewalt von Konstantinopel hat die Angora-Regierung die größte Gefahr überwunden, welche die kaiserlichen späteren Erfolge hätte paralysieren können. Das Volk brauchte nur eine einheitliche Führung. Niemand hat das türkische Volk seine eigene Kraft so tief empfunden wie unter der genialen Führung von Mustafa Kemal Pascha. Die inneren Zustände wurden trotz unterdrückt, die Fremden an der Südgrenze geschlagen und die wohlaustrüstete Dellenen-Armee erlebte die berühmte und berühmte Katastrophe. Dadurch wurde der Friedensvertrag von Sevres vom 10. August 1920 erledigt. Wie sich die westeuropäische Diplomatie dieser gewaltigen Tatsache gegenüber verhalten hat, ist der ganzen Welt bekannt. Was konnte die Grundlage des neuen türkischen Staates kräftiger unterstützen als diese große Vorkriegszeit? Die Volksherrschaft, die Republik, ist jetzt eine Tatsache geworden. Die „Deutsche Allgemeine Zeitung“ vom 31. Juli 1921 besprach diese Tatsache ausführlich unter dem Titel „Die jüngste Republik“.

Der Militärkommissar für das von den Griechen besetzte Lykien, Nefes Pascha,

batte Ende Oktober 1922 den besetzten Staatsreich in Konstantinopel herbeigeführt und dadurch die Existenz der Schismenmonarchie endgültig vernichtet. Die Dohle Florie erkrankt nicht mehr, die Herrschaft der Großen Nationalversammlung der Türkei ist im Lande die einzig maßgebende. Dem letzten Monarchen Abd-ülmecid, der mit England einen Entschuldigungsvertrag eines Protektorates unterzeichneten hatte, blieb nichts anderes übrig, als auf einem englischen Kriegsschiff den türkischen Boden am 1. November 1922 zu verlassen. Kurz darauf erfolgte die amtliche Abschaffung der Monarchie und die Einführung des Wahlrechtssystems für das Kaiserreich.

Nach wie viel Formalitäten mußten im Laufe der Zeit erfüllt werden, damit die staatliche Umgestaltung der neuen Türkei ihre endgültige verfassungsrechtliche Form erhielt. Wie es immer an die Frage der neuen Staatsform und die Bezeichnung des neuen Staates. Am 14. Oktober 1923 erfolgte die Verfassung Angoras als Hauptgesetz und am 29. Oktober die Ausrufung der „Türkischen Republik“ mit ihrem tatkräftigen Präsidenten Mustafa Kemal Pascha unter ungeheurer Begeisterung der gesamten Bevölkerung. Damit wurde das seit 1888 bestehende monarchische System endgültig aufgehoben. Die neue Republik bedeutet einen ausgesprochenen Sieg des abendländischen Geistes. Zweifellos wird die türkische Regierung ihre Anfangsschwierigkeiten überwinden und sich ein würdiges und geliebtes Wesen schaffen, denn sie ist aus der Tat entstanden.

Die Wirkung, welche die neue Republik in Asien und Afrika ausgeübt hat, ist weit größer als diejenige der großen französischen Revolution für Europa. Die Völker Afrikas und Asiens haben dadurch die Tatsache erkannt, daß sie sich selbst befreien können. Von diesem Standpunkt aus betrachtet ist die türkische Umwälzung ein bedeutungsvoller Wendepunkt im Leben der unterjochten Völker. Das Wort eines berühmten Staatsmannes der Orient: „Der Krieg hat Gutes, denn er schafft Klugheit vor Taten“ war für die Türkei das Signal einer ungeachteten Auf- erstehung.

Offizielle Ziffern des französischen Wiederaufbaues.

Paris, 8. 12. Eine offizielle Note weist darauf hin, daß bereits im ersten Gebiet 20.000 Familien von 22.000 wiederhergestellt seien. 2.912.000.000 ha Wiederaufbau sei bereits wieder abgeschlossen, 596.000 Häuser seien repariert, 143.000 Häuser seien noch reparaturbedürftig. Die für alle diese Arbeiten bisher aufgewendeten Summen belaufen sich auf mehr als 100 Milliarden Franken. Zur nächsten Jahr seien in das Gebiet 18 Milliarden Franken eingestellt worden, davon seien 8 Milliarden als Vergütung für die Entschädigungen.